

Austatud kursuselased, head sõbrad!

Alustuseks on mul heameel ära märkida, et enam-vähem täpselt kümme aastat tagasi korraldas kaitseministeerium esimesed kõrgemad riigikaitsekursused. Nende kümne aasta jooksul on kursustel osalenud silmapaistev hulk Eesti ühiskondlikust eliidist selle sõna kõige laiemas tähenduses – poliitikuid ja kultuuritegelasi, ärimehi ja ajakirjanikke, riigiametnikke ja ohvitseri.

Tänaseks on kursused algaastatega võrreldes oluliselt muutunud. Korraldajate ringis on lisaks kaitseministeeriumile ka välis- ja siseministeerium. See tagab usutavasti osalejatele võimalikult tervikliku pildi Eesti julgeolekupoliitikast. Seda nii siseriikliku julgeoleku kui rahvusvahelise julgeolekupoliitika vallas.

Pean väga oluliseks, et Eestis oleks piisavalt lai ring inimesi, kes julgeolekupoliitikat mõistaksid ja suudaksid vajadusel ka temaatilises ühiskondlikus debatis kaasa lüüa. Julgeolekupoliitikat mõistva kogukonna loomisel Eestis on kõrgemate riigikaitsekursuste roll olnud vaieldamatult tähelepanuväärne.

See on eriti tähtis tänasel päeval, kus sisulist ühiskondlik-poliitilist arutelu on kahetsusväärset vähe ja seda asendab pahatihti klišeedest koosnev pseudoarutelu või lihtsalt loosungite hõikamine.

Eesti poliitilisele eliidile heidetakse aeg-ajalt ette, et Euroopa Liidu ja NATO-ga liitumise järel pole meil olnud oma nii-öelda suurt ideed, mille taha rahvas ja riik võiks koonduda. Või et usutakse ajaloo lõpu saabumist ja on kaotatud ohutaju ning unustatud, millises julgeolekukeskkonnas me tegelikult elame.

Jah, me kõik teame tänu kurbadele kogemustele ajaloost, et meie geopoliitiline asend maakaardil pole pehmelt öeldes kõige soodsam. See sunnib meid näiteks võrreldes

Lääne-Euroopa väikerahvastega paratamatult palju rohkem mõtlema oma julgeoleku- ja kaitsepoliitika peale.

Kui siin veel kord tagasi pöörduda meie ühiskondliku debati juurde, siis iseloomustab seda aeg-ajalt põhjendamatu dramaatilisus ja äärmustesse kandumine. Nii ka julgeolekupoliitikas. Ühe sellise eestlasliku mõnevõrra masohhistliku teesi võiks kokku võtta sõnadega: „Oleme geopoliitiliselt nii halvas kohas ja pealegi veel nii väikesed, et tõsise kriisi saabudes ei tule meile keegi appi“.

Esiteks on selge, et selline tees on kahjulik psühholoogiliselt. Heidutus toimib ainult siis, kui sellesse usutakse. Ning artikkel 5 ja laiemalt NATO heidutus on olnud nüüd juba kuue aastakümne jooksul nii edukas just seetõttu, et sellesse usutakse. Ning eriti meil, eestlastel, kes me kindlasti selle heidutuse toimimist jätkuvalt vajame, on pehmelt öeldes rumal selles avalikult kahelda.

Teiseks, olen kindel lisaks selles, et nimetatud tees on vale ka sisuliselt. Eesti, nagu ka Läti ja Leedu, pole tänapäevase sõjatehnika juures kindlasti raskemini kaitstavad kui Külma sõja ajal näiteks Lääne-Berliin või Põhja-Norra.

Ma võin julgelt öelda, et paanikaks pole meie julgeolekusituatsioonis täna küll põhjust. Mõelgem kas või sellele, kuhu me oleme 18 aasta jooksul iseseisvuse taastamise järel jõudnud. Kui keegi oktoobris 1991 oleks Eesti tollastele liidritele öelnud, et sügisel 2009 on Eesti NATO liige (ma usuks, et seda ettevaatlikult julgeti loota), kelle õhuruumis toimuvad regulaarselt õhutorbeõppused mitmete NATO riikide osavõtul, kelle piiridel Tšehhi ja Saksa hävitajad saadavad siit möödalendavaid Vene sõjalennukeid või kelle pealinnas asub NATO akrediteeritud struktuur küberkaitsekeskuse näol, siis oleks ütletud peetud väga optimistlikuks.

Seda on päris palju. Tõenäoliselt nii palju, et võime uskuda, et ehk elame rahvusena julgeoleku seisukohalt oma ajaloo kõige turvalisemat etappi. Ja kindlasti nii palju, et konstantseks närvilisuseks pole põhjust. Seda enam, et selline närvilisus mõjub halvasti omariikluse lühidusest johtuvalt endiselt üsna haprale rahvuslikule ja riiklikule eneseteadvusele.

Loomulikult ei tähenda see, et asjad on vähemalt rahuldavalt korras, ajaloo lõppu. Tänaseks võime kindlalt öelda, et Fukuyama eksis ning ka Euroopas pole põhjust loota, et

Julgeolekupoliitika tähtsus võiks kaduda. Me peame oma julgeoleku kindlustamisega tegelema iga päev – järjekindlalt, targalt ja süsteemselt.

Selles mõttes on kriitikutel kindlasti õigus, et NATO ja Euroopa Liiduga liitumisega võrdselt suuri ja nähtavaid eesmärke täna Eesti riigil ei ole. Samas on see loomulik, igal kümnendil ei saa ega peagi üks normaalne riik nii suuri otsuseid langetama.

Siinkohal on paslik meeles pidada, et tegelikult ei olnud ju NATO ja Euroopa Liit meie jaoks eesmärgid omaette, vaid ikka vahendid meie rahvuse ja riikluse eduka arengu kindlustamiseks. Nii Euroopa Liit kui NATO on väga keerulised institutsioonid, mis pakuvad oma liikmesriikidele tohutuid võimalusi, kuid nende saavutamiseks tuleb teha igapäevast tööd. Vajadusel sõlmida kompromisse, see on väikeriigi puhul kindlasti reeglina jätkusuutlikum variant.

Aga vajadusel olla ka jäik, kuni konsensuse blokeerimiseni, kui mängus on oma fundamentaalsed huvid.

Ning väga suures osas on just meie tänane tegevus NATO-s ja Euroopa Liidus pluss ka igapäevane bilateraalne suhtlus liitlastega see, mille abil me suudame suurendada oma julgeolekut.

Peatuksin lühidalt paaril valdkonnal, mis lähiaastatel meie julgeolekuruumi oluliselt mõjutavad.

NATO on alustanud uue strateegilise kontseptsiooni ettevalmistamist. Meie huvi on, et uues kontseptsioonis leitaks sobiv tasakaal NATO ajaloolise põhifunktsiooni ehk enda territooriumi kaitse ja väljaspool NATO riike toimuvate missioonide vahel.

Kui eelmise sajandi lõpul ja selle päris algul oli päris palju neid, kes arvasid, et kui NATO tegevuse põhiraskus ei liigu operatsioonidele oma territooriumist väljaspool, siis kaob kogu organisatsiooni mõte (kuulus tees *out of area or out of business*), siis tänaseks on esmajoones Venemaa agressiivse käitumise tõttu viimastel aastatel nii mõtlevate inimeste hulk märgatavalt vähenenud ja vähemalt avalikult ei vaidlusta ükski NATO riik põhimõtet, et oma territooriumi kaitse peab jääma NATO põhifunktsiooniks.

Siinkohal peab ka lisama, et iseenesest pole need kaks eesmärki – NATO oma territooriumi kaitse ja operatsioonid väljaspool oma territooriumi – teineteisele vastukäivad, sest mobiilseid üksusi on vaja nii NATO riikide territooriumi kaitseks kui ka missioonidel kaugemal.

Strateegilise kontseptsiooniga paralleelselt peame jätkama tegevust ka Balti riikide kaitseplaanide edasise täpsustamisega ning NATO nähtavuse suurendamisega meie regioonis. Õhutorve on nähtav ja väga vajalik, aga kindlasti ei teeks ajal kui Venemaa korraldab NATO riikide piiride vahetuses läheduses rohkem kui 20 000 osalejaga maismaaõppused, paha ka NATO-l siin regioonis maismaaõppusi korraldada.

President Obama ja mõne teise Lääne liidri plaanil suhteid Venemaaga parandada on vaieldamatult jumet ka meie vaatevinklist. Kes siis veel kui mitte Venemaa naabrid võiksid rohkem olla huvitatud sellest, et suhted oleksid sõbralikud ja vastastikku kasutoovad.

Samas, arvestades Venemaa viimaste aastate tegevust (näiteks agressioon Gruusias, gaasisõjad Ukraina ja mitme teise naabriga, või ka juba mainitud äsja lõppenud suurõppus Venemaa läänepiiril Norrast Poolani), ei ole põhjust reset-poliitika edukuse suhtes ka liiga optimistlik olla.

Lääs, kaasa arvatud Eesti, peab Venemaaga suhtlemisel olema sõbralik, avatud ja koostööaldis, aga samas ka ühtne, järjekindel ja aus. Kui miski, siis vaid see võib anda soovitud tulemuse.

Afganistan on ja jääb veel silmnähtavaks tulevikuks nii NATO kui terviku kui ka Eesti kõige olulisemaks sõjaliseks välismissiooniks. Algusest peale on olnud naiivne loota Afganistanis kiirele edule. Samas kohati Lääne meedias ning poliitikute tekstides kostev hirm, et Afganistan on nagunii kaotatud sõda, on teine äärmus.

Siinkohal on paslik meenutada, et 3–4 aasta eest pidasid samad inimesed ka Iraaki kaotatud sõjaks, aga ometi võib täna öelda, et Iraagis on saavutatud märgatavat edu ja on olemas reaalne lootus luua stabiilne ning kultuuriruumi arvestades suhteliselt demokraatlik riik. See loomulikult ei tähenda, et Iraagis veel väga palju teha ei oleks ning tuleb endale tunnistada ka seda, et senine edu on habras.

Peame Afganistanis olema kannatlikud ja järjekindlad. Ning samas rakendama maksimaalseid meetmeid, et me enda kaotused selles sõjas oleksid minimaalsed. Täielikult neid vältida pole paraku võimalik.

Julgeoleku- ja kaitsepoliitikas on oluline stabiilsus. Seda peame silmas pidama ka praeguses keerulises majandusolukorras. Stabiilsus tagab usalduse nii oma rahva kui ka partnerite silmis. Sõjalisi pikaajalisi arengukavasid ei saa liiga tihti ja olulisel määral ümber teha. Kui seda ikkagi tehakse, siis tähendab see sadade miljonite kroonide mahaviskamist ja reaalse kaitsevõime paremal juhul puudulikkust.

See reegel kehtib sõltumata sellest, kas muudatuste põhjuseks on majanduslangusest tulenev eelarvekärbe või pea iga uue juhiga kaasnev soov asju uut moodi korraldada.

Seetõttu on eriti kahjulikud meie riigikaitsele nii need üleskutsed, kus kutsutakse rahanappusel lõpetama meie NATO lipu all toimuvaid liitlasmissioone või ähvardatakse samal põhjusel ära jätta ajateenistusse kutsumine.

Meie riigikaitse usaldusväarsuse seisukohalt on sellised, tihti eelarveläbirääkimiste ajal tehtud "taktikalised", avaldused pehmelt öeldes kahetsusväärsed.

See loomulikult ei tähenda, et majanduskriisis ei peaks ka riigikaitse ülejäänud ühiskonnaga solidaarne olema. Kärped ja plaanide edasilükkamine on siingi paratamatu. Plaanitust kiirkorras loobumine aga siiski täiesti lubamatu.

Täna tähelepanu eest!